

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja restaureerimise osakond

Alo Sidorov

**JUUGENDSTIILIS AADLIELAMU JA SEDA ÜMBRITSEVA
MILJÖÖ ENNISTAMINE**

Narva mnt 48, Tallinn, Harjumaa

2012/2013. õ-a. Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse
lõputöö

Tallinn 2013

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et olen koostanud antud lõputöö iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on töös viidatud.

„ ” 2013. a.

.....
(allkiri)

Töö vastab kehtivatele nõuetele ja lubatud kaitsmisele:

„ ” 2013. a.

.....

Kaitstud hindele:

.....

„ ” 2013. a.

.....

SISUKORD

I	TEKSTILINE OSA	4
1.	Sissejuhatus	4
2.	Ajalooline ülevaade	2
3.	Ehitustehniline seisund ja materjalikasutus	3
3.1	Vundament	3
3.2	Välisseinad	5
3.3	Katus ja selle kandekonstruktsioonid	6
3.4	Aknad ja uksed	6
3.5	Siseseinad	7
3.6	Vahelaed	8
3.7	Trepid ja piirdeaed	10
3.8	Ahjud	10
4.	Ettepanekud restaureerimiseks	11
4.1	Vundament	11
4.2	Välisseinad	12
4.3	Katus ja selle kandekonstruktsioonid	13
4.4	Aknad ja uksed	15
4.5	Siseseinad	15
4.6	Vahelaed	16
5.	Kokkuvõte	17

6.	Kasutatud kirjandus ja teised allikmaterjalid.....	18
II	FOTOD.....	19
III	LISAD	33
1.	Lisa 1. Asendiplaan	33
2.	Lisa 2. Krundi plaan	34
3.	Lisa 3. Algne projekt	35
4.	Lisa 4. Benita Girgensohn'i kirjad	40
5.	Lisa 5. Inventariseerimise joonised ja fotode asukohad.....	42

I TEKSTILINE OSA

1. Sissejuhatus

Lõputöö objektiks on Tallinnas, Narva mnt 48 asuv kolmekorruseline juugendstiilis elamu, mille algse projekti koostamise aastaks on märgitud 1909. a. Elamu asub Raua ja Kadrioru asumipiiril Raua asumis. Narva mnt 48 hoone ei ole kultuurimälestisena kaitse alla võetud. Siiski on ta teemaplaneeringu “Tallinna kesklinna miljööväärtuslike hoonestusalade piiride määramine ning kaitse- ja kasutamistingimuste seadmine” koostamisel hinnatud väga väärtuslikuks hooneks. Teemaplaneeringus paikneb hoone 4. ehituspiirkonnas, mis kuulub tervenesti ka võtmestruktuuri, mille olulisemateks hooneteks võiks pidada kultuurimälestisena kaitse alla võetud 1873. a ehitatud Kadrioru apteegihoonet (reg nr 1188) ning selle kõrvalhoonet (reg nr 8496). Seega asub Narva mnt 48 elamu kultuurimälestiste vahetus läheduses kultuurimälestistega, piirnedes kultuurimälestise kaitsevööndiga. Hoone ehitisregistri kood on 101013140.

Vana ja väarikas aadlielamu on jäänud funktsioonita, mis teda kannaks ning elus hoiaks. Unustusse vajunud suursuguseid hooneid leidub linnakeskkonnas palju. Eriti kurvaks teeb asjaolu, et see, oma ajstu ja stiili vääriline hoone, asub meie linna esindustänava frondis. Missuguse funktsiooni võiks leida endale aadlielamu tänapäeval? Kas neil on üldse võimalust koos eksisteerida tänase tehnoloogia arenguga või on nad ajastule jalgu jäänud ning tuleks asendada uute ja moodsate hoonetega? Kuidas tuleks käituda kaitseta jäänud hoonetega?

Iga inimese väärtused põhinevad tema isiklikest kogemustest ja nõnda oleks vale väita, et seda hoonet ei pea kaitsma. Kui antud hoonel puudub eesti rahvale oluline ajalugu, siis inimeste jaoks, kes seal elasid, surid, kel seostub hoonega kasvõi üksainus mälestuse fragment, on väärt, et sellesse suhtutaks austusega.

Kui igal inimesel on olemas kodu, kuhu ta süda kuulub, siis interpreteerides sama mõtet on igal kodul vaja inimesi, kes sinna kuuluksid, hoone eest hoolt kannaks. Tühjalt seisvad majad on kõige varmamad lagunema.

Lõputöö püüab anda ülevaate hoone ehitusloost ning ehitustehnilisest seisukorrast. Lisaks tuua välja võimalikud restaureerimisvõtted. Käesolevas töös püütakse fantaseerida kunagise väärika eluhoone taastamise võimalikkusest.

„Mida vähem me muudame, seda rohkem on võimalik on edasi anda tulevikule,“ kirjutab Ove Hidemark.

2. Ajalooline ülevaade

Tänase Narva mnt 48 kinnistu (ajalooline kinnistu nr 437) ajalugu ulatub aastasse 1847, mil selle omandas Aleksander Riesenkaupff. 1881. a detsembris sai kinnistu omankuks järgmine Aleksander Riesenkaupff, kes oli tõenäoliselt Al. Riesenkaupff'i poeg.

Praegune Narva mnt 48 kinnistu on kuulunud alates 19. saj keskpaigast Riesenkaupff'ide perekonnale. Riesenkaupff'ide ajalgu Eestis on olnud üsna märkimisväärne. Riesenkaupff'e leiab nii 18. sajandi keskpaigast kuni 19. saj alguseni Tallinna (Reval) nii rae eesistujate, bürgermeistrite, kui ka raehärrade nimistust.

Projekti tellis Karl-Eberhard Riesenkaupff, kes aastal 1909 omandas kinnistu määratlemata tehinguga Aleksander Riesenkaupff'ilt. Samal aastal ta toleleagse linnavalitsuse (*uprava*) luba ehitada Narva mnt 52 aadressile (praegune 48) kinnistutele nr 437 ja 2508 peale kahekorruseline mansardkatusega kivimaja A ja ühekorruseline mansardkatusega hoone B. Hoone B on praegune Narva mnt 46. Esitatud kirjas kinnitab ta, et kõik ehitustööd hr Riesenkaupff'i territooriumitel on sooritatud tema järelevalvel, seal on välja toodud ka konkreetsed aadressid.

Algse projekti asendiplaanil oleva seletuskirja esimeses osas on sama palve, mis on ka eraldi eelnevalt nimetatud lehel. Asendiplaani alumises osas on linnavalitsuse mäрге, et projekt on läbi vaadatud ja nende poolt kinnitatud. Hoone B puhul tehti väike ettekirjutis konstruktisooni ja fassaadimaterjalide kasutamise osas.

Vt lisa 3.

Järgnevalt toimus 1910. aasta jaanuaris ostu-müügitehing, mille käigus omandas kinnistu koos sellel asetsevate hoonetega Karl Pilar von Pilchau, kes kinkis selle 1912. a Lisbeth Pilar von Pilchau'le. Pilar von Pilchau'de perekond kuulus baltisaksa aadlisuguvõsasse.

1916. a oktoobris ostis elamu Benita Filatova (sünd Schottländer), kes hiljem, abielludes baltisaksa päritolu Eesti arsti Erich Girgensohn'iga, sai uue perekonnanime. Arhiivis oleva algse projekti juures on ka 1924. a kirjavahetus B. Girgensohn'i ja linaarhitekti vahel, kus räägitakse dr Erich Girgensohni soovist avada Narva mnt 52A (praegune Narva mnt 48) hoones sünnitushaigla (vt lisa nr 4). Kirjast selgub, et linnavalitsus on sellega nõus. Lisatud on ka plaan, mille kohaselt on plaanitud hoovipoolne uus keldripääs. Selle eesmärgiks on eraldada eraldi pääsuga keldri ruum surnute paigutamiseks. Projekt käsitleb veel Narva mnt pool idaküljel oleva värava ehitust, mistõttu oleks peapääs krundile jäänud Narva maanteelt lääneküljelt. Projektile on alla kirjutanud ja ka järelvalvet eraldi kirjaga kinnitanud insener-arhitekt Rosenbaum-Ehrenbush (kuulus arhitekt Jacques Gustav-Adolf Rosenbaum-Ehrenbush). Projekt jäi teadmata põhjustel teostamata.

Erich Girgensohn abiellus Benita Filatovaga aastal 1939 ning samal aastal repatrieerus arst Grigensohn koos perega Saksamaale. 1963. aastal ilmus Fjodor Dostojevski raamatu „Kuritöö ja karistus“ saksakeelne tõlge, mille autoriks on Benita Girgensohn. Tõenäoliselt on tegu sama B. Girgensohniga.

1939. a toimus ka järgmine tehing, mille käigus omandas hoone Voldemar Knorring, kes kuulus samuti vanasse aadlisuguvõsasse. Samal aastal algas ka II Maailmasõda ning 1940. aasta lõpuks hoone natsionaliseeriti ning Voldemar Knorringu edasine saatus on teadmata.

1942.-1944. a tegutses hoones Ajutine Sõjavangide Haigla. Sel ajal muutus ka Narva mnt 52 aadress Narva mnt 62-ks.

1949. a hoonete hindamisaktis kuulus Narva mnt 62 Töörahva Komisjoni Nõukogule.

1952. a hoone inventeeriti ning registreeriti majavaldus Tallinna Linna Mere rajooni TSN (Töörahva Komisjoni Nõukogu) Täitevkomitee Elamutevalitsuse Majavalitsuse nr 107 nimele.

Järgnevalt, 1959. aastal, andis Tallinna Linna TSN Täitevkomitee majavalduse Vabariikliku Tallinna Sadama Haigla bilanssi.

1963. aastast on pärit inventariseerimise plaanid, kus asendiplaanil on tehtud muudatus – hoone lõunapoolse nurga juurdeehitus. Võimalik, et juurdeehitus tehti juba varem. Juurdeehituse osa on kahekorruseline. Esimesel korrusel paiknes labor ning teisel arstikabinet. Sama aasta asendiplaanilt on näha, et liidetud on tänased narva mnt 48, Narva mnt 46 ja J.

Vilmsi tn 6, mis moodustasid ühtse haigla kompleksi. Narva mnt 62 (48) oli selle kompleksi asutusehooneks.

1963. a ehitati ka uus veesisend. 1966. a toimus katlamaja rekonstrueerimine ning ehitati soojussõlm ja välissoojustrass.

Järgmine haldusmuudatus toimus 1979. aastal, mil hoone anti Tallinna Vabariikliku Sadama Haigla bilansist Tallinna Naha- ja Suguhaiguste Dispenserile. Järgnevatel aastatel, 1980-1981, tehti suur kapitaalremont. Selle käigus projekteeriti ümber kelder, mis hõlmas ka basseiniehitust.

90-ndate alguses toimus õigusvastaselt võõrandatud varade tagastamine. Kuna Nava mnt 48 hoonele tagastamisnõuet ei esitatud, siis võeti see riigi omandisse ning anti Eesti Sanitaarkarantiinitalitusele. 1994. a toimus seal ka suur kapitaalremont. 1998. aastast on fassaadide renoveerimise aktid.

Viimati tegutses seal Tallinna Tervisekaitsetalitus, kuid viimased kümnet aastat on hoone tühjana seisnud, ootamas oma saatust.

Käsitlev maja pole küll nii vana kui mõned vanalinna keskaegsed hooned, kuid kindlasti tasub kaaluda selle kaitse alla võtmist. Hoonel puudub küll suur kultuurilooline väärtus, kuid on arhitektuurilise arengu suhtes väga tähtsal kohal. Seda võib järeldada hoone algusaegadel hoones tegutsenud suursuguste inimeste tõttu. Üle poole hoone eksisteerimise ajast on see olnud seotud tervisekaitse asutustega. Võib-olla tänu sellele ongi see ajastule stiilipuhas näide meieni püsima jäänud. Olles Narva mnt tänavafrondi üheks uhkemaks kujundajaks, ei tohiks antud hoonesse kergekäeliselt suhtuda.

3. Ehitustehniline seisund ja materjalikasutus

3.1 Vundament

Hoone vundamendid koosnevad kahte tüüpi konstruktsioonist:

- PAEKIVI
- PUNANE TELLIS

Hoone 60-ndate juurdeehituse vundamendi konstruktsiooni pole võimalik visuaalse vaatluse järgi määrata. Tõenäoliselt on vundament ehitatud ajastukohaste betoonist

vundamendiplokkidest ning kaetud rustikaalselt laotud paekiviga, mis on stiililt analoogne ajaloolise osaga.

Algse mahu vundamendi osad on suuremas osas laotud punasest tellisest ning väljast vooderdatud rustikaalselt laotud paekiviga. Hoone tänavapoolsete trepikodade vundamendid on laotud osaliselt paekivist ning kohati on kasutatud ka segaladu. Väga osavalt on kasutatud paekivi kui dekoorielementi. Sokliosad paekivi ladu koosneb vaid horisontaalsest kividest ning soklist kõrgemal olev seinosa sisaldab ka vertikaalse paigutusega kive, mis moodustavad omapärase mustri.

Vundament on ajale üsna hästi vastu pidanud. Vajumisi pole märgata. Vundamendi paekivist vooderdus on aja jooksul murenenud ning kivipragudesse tekkinud samblike ja paatina kiht (**foto nr 5**). Narva mnt on läbi ajaloo olnud üheks tihedaima liiklusega magistraaliks läbi Tallinna. Tööstuse ja liikluse saastest tekivad väävli- ja lämmastikühendid, mis on looduskivide hävimise peamiseks põhjuseks. Linnaõhus võib vääveldioksiidi sisaldus ületada 100-1000 korda selle sisalduse puhtas õhus. Väävli sisaldav happevihm muudab paekivis sisalduva kaltsiumkarbonaadi vees lahustuvaks kaltsiumsulfaadiks. Kivi kipspind laguneb vähehaaval vees, mille tagajärjel praod suurenevad ja peened terad varisevad maha. Seda on hästi märgata hoone läänefassaadil (**foto nr 5**), kus katuselt tulev vihmavesi on kahjustanud hoone seinad ning mööda fassaadi joostes on lagundanud paekividele tekkinud kipsikihi ning kaasa haaranud paatina kihi. Need on teistest ka märgatavalt heledamad. Üheks märgiks on ka samblikega kaetud sokliosad, mis on tekkinud just suuremate veehulkade voolamisel mööda fassaadi maapinnale.

Kivide mõranemine on tekitanud parema nakkepinna väävlile ja mustale nõgisaastale, mis muutnud paekivi tumehalliks. Nõe märgumine on käivitanud väävelhapet moodustava protsessi. Mõningates kohtades on näha ka väävlist kollaseks värvunud kive (**foto nr 6**).

Keldrikorruse seinad on seest poolt krohvitud ning värvitud. Osaliselt on vundamendi siseseinad kaetud hilisemate konstruktsioonidega. Kogu keldri ulatuses on seinad kaetud niiskuskahjustustega. Niiskus on imendunud läbi vundamendi ning jätnud selle seintele mineraalidest moodustunud kritallid (**foto nr 9**). Vundamendi seinu on hilisemate remonttööde käigus kaetud ka tsementmördile kinnitatud kahhelplaatidega. Kohati on mineraaloolad ka nõnda tugevad kinnitusega plaadid seintelt maha lükanud. Enamasti leiavad soolad, aga seintest väljumiseks lihtsamad teed.

3.2 Välisseinad

Välisseinte konstruktsioonideks on:

- PAEKIVI
- PUNANE TELLIS

Juurdehituse puhul on välisseinte konstruktsiooniks kasutatud ajastukohast silikaattellist.

Välisseinad on viimistletud krohviga ja alumises osas on viimistlamiseks kasutatud eelnevalt mainitud paekivi rustikaalset ladu, kus omapärase mustriga moodustavad horisontaalsed ja vertikaalsed kivid. Paekivist osa kahjustused on mainitud eelnevas vundamendi osas.

Välisseinte kõrgem osa on kaetud krohviga. Mõningates kohtades on märgata seinte märgumist katusele fassaadile langeva vihmavee tõttu. Suuremad krohvikahjustused on märgata hoone idafassaadil (**foto nr 7**). Krohv on üsna suures osas fassaadilt langenud, mis on väga hästi paljastanud selle taga peituvat konstruktsiooni – seina põhiosa on laotud paekivist ning akende kohal on punasest tellisest väikse kaarega sillus. **Fotol nr 8** on näha, et selle sisemine osa on laotud punastest tellistest. Seinapaksus selles kohas on 70 cm.

Suuremad krohvi eemaldumised on märgata ka juurdehituse poolelt, mis asub hoone lõunapoolses osas (**foto nr 10**). Krohvi on langenud ka juurdehituse läänepoolsel küljel. Selle alt paljastub silikaattellisest sein.

Juurdehitise ja ajaloolise seina vahel on väga selge pragu mõlemal pool seinte ühendus kohas (**foto nr 11**). Pragu on umbes sentimeetri laiune ja ulatus soklist katusekarniisini. Kuna vundamendi vajumisi pole märgata kummagi osa juures, siis võib arvata, et seinamüüritised pole omavahel seotud. Hoone lõunafassaadil on märgata ka aknasilluse vajumist, mis joonistuvad selgelt välja krohvi tekkinud pragudest (**foto nr 12**).

Välisseinte katusekarniisidelt ja akende sillustelt on samuti krohvi langenud. Seda peaaegu terve maja perimeetri ulatuses (**foto nr 13**). Pisemaid krohvikahjustusi leidub ka aknapõskedel. Osade akende põsed on jäetud vormistamata ning akna piida servast paistab monaaživaht, mida on kasutatud akende tihendamiseks.

3.3 Katus ja selle kandekonstruktsioonid

Katusetüübiks on mansardkatus, mis on liigendatud mitmete katusest väljaulatuvate uukidega. Katusekattena on kasutatud savipunast Est-Steini betoonist katusekive, imiteerides nõnda algselt projekteeritud S-kivi. Kuna Est-Stein ajalugu sai alguse 1996. aastast, siis on katus ajaloolises mõttes üsna hiljuti vahetatud. Katusekivide tehniline seisund on hea. Kivid on vaid määrdunud ja üksikud ka purunenud.

Kivikatusele omaselt on keerulisemtes kohtades kasutatud plekki – siinkohal stiilile sobimatud tsingitud valtsplekki.

Mansardkatuse kandvaks konstruktsiooniks on toolvärk, mille jõud on suunatud kandvatele seintele. Toolvärgi külge on riputatud ka mansardkorruse laetalad (**foto nr 14**). Pööningul on märgata ka katusekonstruktsiooni tugevdusi – mõningatele sarikatele on lisatoed paigaldatud. Kõlbmatud sarikad on välja vahetatud. Katusealune on soojustamata ja säilinud on enamus originaalkonstruktsioonist. Katusekivide väljavahetamisel on paigaldatud ka alukate.

Mansardkorruse vertikaalne osa on puitsõrestikul ning väljast kaetud tsingitud valtspleki- või katusekiviga. Lõunapoolsel küljel on mansardkorrusest väljaulatuv osa kaetud punase profiilplekiga (**foto nr 15**). Selle vertikaalosa akna raampuu on pehkinud ja putukate poolt kahjustatud (**foto nr 16**).

Nõukogudeaegse juurdeehituse katus, mis jääb kakatusekarniist kõrgusele, on kaetud tsingitud vaskplekiga. Projekti ja ehituse kvaliteedile vaatamata on see ilmastikule hästi vastu pidanud.

3.4 Aknad ja ukсед

Säilinud on ligi pooled juugendstiilis aknad koos hingedega (**foto nr 17**). Mõnel puhul on hinged koos lengidega alles, kui akna raamiosa välja vahetatud. Aknad on kaheraamilised ja mõlemad pooled avanevad sisse, mida hakkati esimesena kasutama juugendi ajastul. Originaalakendel on näha mõningad algselt säilinud nurgikud ja väga peened prossipulgad (**foto nr 18**). Veeninad on juugendile kohaselt tehtud väga uhkelt raamist väljaulatuvad. Esimese korruse akende kahe raami vahele on paigaldatud stilile omased sepistused (**foto nr 19**).

Paljud aknad on ka täielikult asendatud plastakende või mittekvaliteetsest puidust akendega. Uute akende paigaldamisel on kasutatud montaaživahtu. Uute akende puhul on üritatud lähtuda ajaloolisest stiilist, kuid seda pole siiski saajaprotsendilisel järgitud. Säilinud akende seisund on hea, vajavad puhatamist.

Soklikorruse aknad on kinnimüüritud või seest poolt ehitusplaatidega kaetud ning avadesse on paigaldatud ventilatsiooniavad.

Uste puhul on säilinud on mõned juugendlike tahveldustega ukсед (**foto nr 20**). Keldrikorrusel on säilinud ka üks trepialune püstplankudest uks (**foto nr 21**). Ülejäänud on hilisemalt väljavahetatud. Osaliselt on kasutatud küll tahveldustega, aga stiililiselt erinevaid ukseid. Palju on kasutatud ka spoonitud sisekuksi.

3.5 Siseseinad

Siseseinad koosnevad põhiliselt kolmest konstruktsioonist:

- PAEKIVI
- PUNANE TELLIS
- PÜSTPLANK

Hilismate seinte puhul on kasutatud ka silikaattellist ja sõrestikseinu.

Sondaažidest ei selgu paekivi ja punase tellise müüritise ladumise korrapära. Sondaaž (**foto nr 22**), mis avad hoonega risti oleva massiivse kiviseina, näitab kohta, kus punane tellisladu lõpeb ja algab paekivist müüritis. Sama seina sondaaž teisest küljest (**foto nr 23**) näitab selgelt, et tegu on paekivist müüritisega.

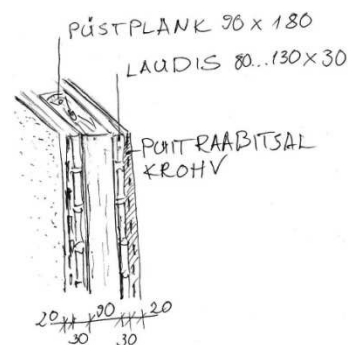
Sarnast olukorda võib märgata ka teistes ruumides. Näiteks terepikoja seinasondaaž (**foto nr 24**) näitab paekivimüüritist, millele on peale laotud punane tellis.

Tegemist võib olla segamüüritisega või, arvestades fassaadi liigendust, erinevad müüritised korruste kaupa.

Kiviseinad on kaetud lubikrohviga, kohati on tehtud parandusi ka tsementkrohviga, mis on tugevam kui lubikrohv, kuid nakkeomadustelt kehvem.

Soklikorruusel on paljud seinad hilisemalt kaetud kahhelplaatidega, mis on paigaldatud tsementmördile. Paekivi ja punasest tellisest seinte peal olev krohv on hästi säilinud. Siseseinte krohvikahjustusi võib põhiliselt kohata soklikorruusel, kus põhilise hävitustöö on teinud niiskuskahjustused. Mitmest seinast koorub värv ja krohv on maha kukkunud.

Kuna hoone on läbi ajaloo oma ruumijaotuse suuremal määral säilitanud, siis enamus kergvaheseintest on püstplankseinad, mis on mõlemalt poolt kaetud laudisega. Laudisele on paigaldatud puidust raabits ning seejärel krohvitud lubikrohviga.

Keldrikorruusel on hilisemate vaheseinte puhul kasutatud silikaattellist ja krohvitud tsementkrohviga.

Ligikaudu 90% siseseintest on kaetud karkassile paigaldatud kipsiga. Seinte tasandamise tööd on märgitud 1994. a kapitaalremondi projektis tarvilike tööde nimistus. Karkasseinad on pealmaakorruusel üsna hästi säilinud, vaid keldrikorruusel on seinad läbimärgunud ja hallitavad. Karkassi taga olevad seinad on kaetud lubikrohviga, kas otse kivile või puidust raabitsale (puitseinte puhul). Sondaažide käigus avatud krohvitud seinad on hästi säilinud. Põhilised kahjustused on tekitatud karkassi paigaldamisel kasutatud töövõtete ja kinnitusvahenditega. Krohvitud seinad on ilmselt korduvalt üle värvitud. Kasutatud on nn plastvärve (dispersioonvärv, lateks, akrülaat). Ka viimase suurema kapitaalremondi projekti tehtavate tööde nimekirjas on seinte värvimine vesiemulsioonvärviga (dispersioonvärv).

Kuna seintele paigaldatud karkassi paksus ulatub kohati 25...30 sentimeetrini, on seinte paksused ära kasutatud seinakappide näol (**foto nr 25**).

Hilisemad karkass-vaheseinad paiknevad põhiliselt mansardkorruusel.

Algselt välissein, kuid juurdeehituse tõttu siseseinaks jäänud, hoone lõunapoolses otsas oleva kinniehitatud aknaava sillus on ära vajunud (**photod nr 26 ja 27**). Arvatavasti on selle põhjustanud juurdeehituse konstruktsioon.

3.6 Vahelaed

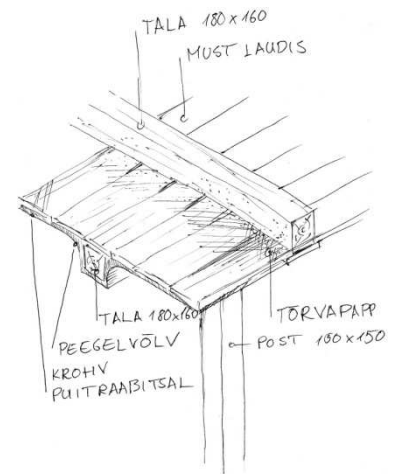
Vahelagede kandekonstruktsioone on hoones kolme tüüpi:

- PUITTALAD
- TELLISVÕLV

- BETOON

Hoone algses mahus on keldrikorruse ja esimese korruse vahel tellisvõlvile toetuv vahelagi. Tellisvõlvidele on paigaldatud puitkonstruktsioon ning põrandakate.

Ülejäänud korrustel on puidust vahelaed. Mansardkorruse vaheline lagi on osaliselt riputatud toolvärk-süsteemis postide külge ja osaliselt toetatud postidele, mis omakorda toetuvad kolmanda korruse kivist kandeseintele.

Vanad põrandad on kaetud hilisemate kattematerjalidega. Kasutatud on linoleumi, nõukogudeaegset kilpparketti.

Esimese ja teisel korrusel on kahes ruumis säilinud kalasaba mustris liistparkett. Esimese korruse liistparketil on näha tugevat kulumislaiku (**foto nr 29**) ja katkiseid liiste. Teise korruse liistparketi puhul nõnda tugevaid kohtkulumise jälgi pole. Siin on parkett saanud kahjustada karkasseina paigaldamisel. Parketialuseks tuulutuseks paigaldatud avad on kaetud vasest detailidega (**foto nr 28**), millest üks on karkassi paigaldamisel pooleks lõigatud.

Suurem osa hoone lagedest on kaetud ripplagedega, mille taga, suureks üllatuseks, on säilinud enamuse peegelvõlve ning väga heas seisus on ka puitraabitsast aslusele paigaldatud krohv lagedes. Kahju on tekitanud jällegi uuemate konstruktsioonide paigaldamine – siinkohas ripplagede kinnitussüsteemide paigaldamine krohvitud lakke. Krohvitud peegelvõlvilagede suurimad kahjustused on jälgitavad ripplae avamisel teisel korrusel (**foto nr 30**). Krohvi alt paistavad märgunud laelaudis. Krohv on koos puidust raabitsaga alla kukkunud. Antud hoone puhul üsna erandliku juhtumi põhjuseks võib olla selle kohal asetseva tualeti vee- või kanalisatsioonitorude avarii.

Lisaks on kahjustada saanud ka kolmanda korruse laes oleva tala kattev krovhikiht. Seda toetava posti ümber on põnevad säilmed vineerist valmistatud ja värvitud samba imitatsioonist (**foto nr 31**).

Nõukogudeaegse juurdeehituse vahelaed on valatud betoonist ning kaetud vaipkattega. Laed on ülejäänud maja stiilis kaetud ripplagedega.

Keldrikorruse põrand on valatud betoonist. Põgusal visaalsel hindamisel puuduvad põrandal kahjustused. Hoone keskosas, keldrikorruse põrandas asub umbes 30x30 cm suurune auk (**foto nr 32**), milles on vesi. Kuna hoone asub merele üpris lähedal ja hoone ümber oleva maapinna absoluutne kõrgus on keskmiselt 2.50 meetrit merepinnast, siis arvatavasti on tegemist tõusnud pinnasevee- või põhjaveega, mis on tekitanud keldris niiskusprobleeme.

3.7 Trepid ja piirdeaed

Hoonel on kolm välistreppi: üks keldritrepp, üks hoovipoolse pääsu juures ning peartrepp Narva mnt poolse sissipääsu ees.

Peatrepp on hilisemalt rekonstrueeritud betoonist ning kaetud keraamiliste plaatidega. Plaadid pole ilmastikule vastu pidanud ja suur osa neist on kas puru või täielikult hävinud. Hea ülevaate peatrepi hävimisest kiirusest saab aasatal 2010 ja 2013 tehtud fotode põhjal (**foto nr 33 ja 34**). Ka trepi piirdeosa paeplaat on paari aasta jooksul tüki loovutanud.

Tagumise trepi paeastmed on samuti ilmastiku käes murenenud. Viimase käsipuu on ehedate juugendlike vormidega ja hästi säilinud (**foto nr 35**).

Hoone tagumises osas asuv peatrepp on samuti paeastmetega. Paeastmed on ilmastikuoludes mõranenud ja osaliselt hävinenud. Metallist käsipuu on lakoonilise vormiga ja hilisemalt paigaldatud.

Sisetrepp on kolm. Peatrepp ja Narva mnt poolses osas asuv külgtrepp. Mõlemad on paeastmetega ja hästi säilinud. Peatrepi piire on metallist ja puidust käsipuuga. Piirdel võib näha antud hoone puhul mitmes kohas kasutatud juugendlikke vormidega lillemotiive (**foto nr 36**). Külgmise sisetrepki puhul on kasutatud lakoonilisemat piiret.

Mansardkorruselt kastusealusesse viiv trepp on algupärane ja puidust. Puitastmes on kulunud aja jooksul kõvasti kulunud ning kohati on astmete küljest lahti ka puidutükke (**foto nr 37**).

Piirdeaed on samuti väga juugendliku metallist väravaga (**foto nr 38**). Paekivist postid on ilmastiku käes kõvasti kannatada saanud. Postide pealmised kivid on praktiliselt hävinenud.

3.8 Ahjud

Hoones on kaks glasuuritud kahhelahju, mis on pärit hoone ehitusajast (**foto nr 39 ja 40**). Mõlemad ahjud on lihtsakoeliste juugendvormidega, glasuuritud tumeroheliseks.

4. Ettepanekud restaureerimiseks

Kõige suuremahulisem ettepanek väärtusliku hoone restaureerimiseks oleks 1960-ndatel ehitatud juurdeehituse lammutamine (**foto nr 10**). Kuna sein ega vundament pole hoonet läbiva praio tõttu tõenäoliselt seotud algse mahuga, siis võib arvata, et originaalfassaadi osa on üsna heas korras ja seda on võimalik taastada. Muidugi tuleks eelnevalt teha korralikud uuringud ja avamised ning välja selgitada selle tegevusega kaasnevad ohud. Juurdeehituse osa lammutamisega saavutaks maja oma algse mahu, mis pole sugugi nii pikk ja massiivne olnud, kui see Narva mnt 46 kinnitu poolt paistab. Sellega taastataks ka algne hoonetevaheline ruum, mis annaks hoovipoolsele osale rohkem ruumi. Seda saaks kasutada parkimiseks või muuks meeldivaks. Lisaks arhitekti töö austamisele, taastuks mõningal määral ka ajastukohane hoonsetuse struktuur ning hoone enda stiilipuhas maht.

Eelnevast johtunult, teen restaureerimisetpanekud vaid algse mahu kohta.

4.1 Vundament

Vundament on tugevalt läbiniiskunud. Tegemist on arvatavasti pinnasevee kapillartõusuga mööda kiviseina. Niiskus on kuivanud vundamendi seina sisepinnale ja jätnud sinna mineraalsed kristallid, mida võib näha **fotol nr 9**.

Alustuseks tuleb eemaldada kõik hilisemad seinte kattekihid. Kindlasti peab eemaldada tsemendiga tehtud krohvimised, kuna see takistab niiskuse väljumist seintest. Seejärel tuleb lahti kaevata vundament kuni taldmikuni ning selgitada välja palkidest rostvõrgi olemasolu. Selle puudumisel tuleb paigaldada ümber hoone dreneažitorustik, et eemaldada seintesse imenduv liigniiskus. Lisaks peab maapinnale andma minimaalse kalde hoonest eemale. Niiskustõket ei tohi kasutada, kuna see võib hilisemalt takistada niiskuse liikumist konstruktsioonist välja poole.

Vundamendi müüritised tuleb kuivatada ning selleks võib kasutada õhu kuivatamise meetodit, kus ruumides olevat õhku soojendatakse kuni 35°C ja rakendatakse tugevat ventilatsiooni. Selle meetodi kasutamise efektiivsus sõltub temperatuuride vahest. Mida suurem on temperatuuride vahe, seda kiiremini konstruktsioon kuivab. Seega on õhukuivatamise meetodit kõige parem kasutada talvel. Ruumi temperatuur ei tohiks tõusta üle 35°C, sest kõrgem temperatuur võib tekitada seintes sisalduva auru rõhu liigset tõusu, mis põhjustab seinte pragunemist ja kahjustamist. Korraliku ventilatsiooni (õhuvahetuse) puudumine

niiskete seinte kuivatamisel antud meetodiga põhjustab auru imendumist kuivematesse seinaja laeosadesse. Lisaks tuleb märkida, et õhu soojendamine gaasisoojenditega annab soovitud vastupidise tulemuse. Selle põhjuseks on asjaolu, et propaani-butaani põletamisel tekib süsihappegaas ja aur, mille tagajärjel ei tõuse üksnes õhutemperatuur, vaid ka õhuniiskus. (Allikas: <http://www.masterheaters.co.ee/%C3%95hu-kuivatamise-meetodid,179.html>)

Rustikaalse paekivi vooderdusega sokliosas ning kõrgemale ulatuv paekivist välisseina osas, tuleb alustuseks kaardistada kahjustused. Neid on põhiliselt kolme tüüpi – esiteks saaste, seejärel vihmaveest maha pestud sööbinud pinnad, kolmandaks samblikega kaetud pinnad. Paekivist pinnad tuleks puhastada. Kõige ohutum viis selle tegemiseks oleks survepesuriga tehtav vesipesu või aurupesu. Sobiv vee surve ja temperatuur leitakse katsemeetodil. Aurupesu korral lastakse temperatuuri tõstmiseks vette auru. Kuum vesi peseb efektiivsemalt ja sein kuivab kiiremini. Enim määrduvad kohad küüritakse lisaks pehme harjaga, kuid mitte terasharjaga.

Seinte pesemist veega tuleks alustada alt ja liikuda üles, sest seinalt voolav must vesi või kuival seinal imenduda väga sügavale ja pärast on seda keerulisem puhastada. Kui on kindlasti vajalik pesu ülevalt alustada, siis tuleks sein enne kindlasti märjaks teha.

Seinte pesemisel on ka teisi, efektiivsemaid meetodeid, kuid need on seinale sedavõrd kahjulikumad.

Kui mustus on paekivist vooderduselt eemaldatud, tuleb paekivi pinnad immutada lubjaveega, et taastada pindmise kihi lubja sisaldus. Seda protseduuri tuleks korrata iga kümne aasat tagant.

4.2 Välisseinad

Välisena paekivi osa restaureerimise kirjeldus on antud vundamendi osas.

Välisseina krohvitud osa restaureerimisel tuleb kõigepealt kaardistada kahjustused. Seejärel välja selgitada pinnatöötlus – kas tegemist on lubivärvi või sünteetilise värviga. Sünteetilise värvi puhul kondenseerub seinast läbiimbuv niiskus krohvi sisepinnale ning vähendab krohvi nakkeomadusi müüritisel. Kui puudub pideva märgumise faktor, näiteks on puuksad vastu välisseina, vihmavee äravoolusüsteem lekib, siis võib just see olla põhjuseks, miks krohv sein küljest kukub. Sünteetiline värv tuleb sein küljest enne ülevärvimist eemaldada.

Pärast kaardistamist tuleb üle vaadata kõik krohvibraod. Kui neis joonistub välja selge konstruktsiooni deformatsioon, siis tuleb need kohad lahti võtta ning konstruktsioone tugevdada. Näiteks lõunafassaadil on krohvi pragudest selgelt loetav aknasilluse vajumine. Sealt tuleb krohv kindlasti maha võtta ja uurida vajumise põhjus. Vajadusel tuleb sillus tugevdada või taastada. Kui tegemist on krohvi kahanemisega seotud pragudega, siis pole vaja neile suuremat tähelepanu pöörata.

Kogu fassaadi ulatuses tuleb välja selgitada krohvi tüüp. Tsementkrohv tuleb seinast eemaldada, kuna see on lubikrohvist erinevate omadustega ja ei lase seinal hingata ega seinast niiskust välja mistõttu on oht, et see langeb ise seinast. Samuti on tsementkrohv lubikrohvist erineva mahukahanemisega, mistõttu on nende kooseksisteerimine ilma pragunemiseta praktiliselt võimatu.

Lahtised krohvitud osad saab välja selgitada koputamise teel. Krohville koputades lahtine krohv kumised. Kui suure seinapinna peale on väiseid lahtiseid kohti, siis pole mõtet seda krohvi lahti võtta ega paikama hakata.

Seejärel tuleb võimalikult täpselt välja selgitada algse krohvi koostis, et krohviparandustööd saaks tehtud võimalikult sarnase krohviseguga.

4.3 Katus ja selle kandekonstruktsioonid

Katusekivid on täielikult väljavahetatud 90-ndate teises pooles ning on väikese vanuse tõttu ka vähe kahjustada saanud. Ajaloolist S-kivi imiteeriv laineline betoonist katusekivi väljavahetamine pole majanduslikult otstarbekas – see ei riku oluliselt hoone üldmuljet. Mõned üksikud kivid on purunenud ja vajavad väljavahetamist (**foto nr 41**). Katusekivid on määrdunud ja neid tuleb pesta. Selleks võib kasutada tavalist survepesuriga tehtavat vesipesu. Tuleb valida õige surve, mis ei purusta katusekive.

Hoone lõunafassaadil mansardkorrusest väljaulatuv osa on kaetud mittesobiva profiilplekiga (**foto nr 15**). See tuleks eemaldada ja, sarnaselt ülejäänud mansardkorruse mahule, katta sama katusekiviga.

Mansardkorruselt väljaulatuvate uukide ja ka muud tsingitud plekist detailide töökvaliteet ei vasta vanade plekkseppade standarditele. Kohati on need ka liiga rohmakalt projekteeritud ja ehitatud. Seega tuleb katuse plekist detailid välja vahetada. Sooviatav on asendada need

vaskplekist detailidega, mis on hea töödeldavusega ning vastupidavam. Vananedes moodustub vase pinnale kaitsev roheline paatina kiht.

Vaskpleki asemel võib kasutada ka tsinkplekki, kuid seda tuleb hilisemalt värvida. Värvimist võib teha alles paari aasta pärast, kui vihm on maha pesnud tehasse peale kantud plekki kaitsvad kemikaalid. Vastasel juhul ei nakku värv ühtlaselt. Tsinkpleki värvimist tuleb teha linaõlivärviga, millesse on segatud puutõrva. Tsingitud plekist detailid krunditakse linaõli baseeruva tinamennikuga ja värvitakse pintsliga. Pintsliga töötades saab reguleerida värvikihi paksust ja jälgida, et kõik servad, valtsid ning kinnituskohad on värviga kaetud. See kaitseb plekki korrosiooni eest ja pikendab oluliselt katuse eluiga. Hooldusvärvimist peaks tegema iga 10-15 aasta tagant.

Pleki oskamatu paigaldamise tõttu on pehkinud ka akende raampuud (**foto nr 42**). Hoone mansardkorruse lõunapoolse akna raampuu on pehkinud ja lisaks on märgata ka putukakahjustusi. Tõenäoliselt on tegu toonelseplaste väljalennu avadega (**foto nr 16**). Toonelseplased on ühed levinumad puidukahjurid. Kahjustatud raampuud tuleb välja vahetada.

Korstnaotsad on hävinud ja need on hilisemate tööde käigus taastatud. Punase tellise asemel on kasutatud silikaattellist (**foto nr 43**). Korstnapitsid on laotud üles lakoonilises vormis ja kaetud tsinkplekiga ningon krohvimata.

Korstnapitsid on hoone katuste üks olulisemaid aktsente. Seega on soovitatav lammutada korstna silikaadist pealeehitus ning taastada korstnapitside ajalooline juugendlik vorm. Võimlusel kasutada originaalilähedasi materjale (punane tellis) ning krohvida. Aluseks tuleb võtta algse projekti Narva mnt poolne fassaadipilt (**lisa nr 3**). Korstnapitsid tuleb katta sama plekiga, mida kasutatakse muude katuse detailide puhul.

Hoone vastupidavust silmas pidades on üheks olulisemaks punktiks vihmavee ärajuhtimine.

Käsitletava hoone vihmavee ärajuhtimissüsteemid on saanud kahjustada. Näha on mehaanilisi kahjustusi ja suures osas on need puudulikud. Vihmaveerennid on puulehti täis, mis tekitab ummistusi ja vihmavesi voolab üle renni servade. See kahjustab omakorda katusekarniisi ja põhjustab krohvi murenemist.

Kuna juugendstiilis katus on uukidega väga liigendatud, siis peaks eriti tähelepanelikult läbi mõtlema vihmavee juhtimise katuselt maapinnale. Vihmaveetorude ja rennide arv peaks

olema võimalikult väike, et need ei rikuks katuse üldmuljet. Üheks keerulisemaks kohaks võib pidada katuseuukide kivikatet (**foto nr 44**), mis vajaks suure katusepinna tõttu kindlasti eraldi renni ja vihmaveetoru vajab, et katuselt tulev veekogus ei rikuks hoone tarindeid (soklit jm). Seetõttu võib mõelda uukide kohal katusepealsete püstiste plekist rennide kasutamist. Need juhiks vihmavee mansardkatuse alumise osa kaudu perimetraalselt ümber hoone paigutatavatesse rennidesse ning sealt otse maapinnale. See välistaks katusepealsete vihmaveetorude kasutamise vajadust ja katuse vorm jääks puhtam.

Vihmaveesüsteemid tuleb terves hoone ulatuse välja vahetada. Kasutada võib nii tsinkplekki kui ka tsingitud terasplekki. Viimane tuleks hilisemalt värvida linaõlivärviga eelpool mainitud pleki värvimise meetodil. Oluline on, et maapinnale jõudes suubuks vihmavesi otse sadeveekanalisatsiooni või õige nurga all äravoolukanalisse. Vihaveesüsteemide asendamisel tuleb originaalisubstantsi puudumise tõttu eeskujuks võtta mõni samasse perioodi jääva hoone ajastukohane stiil.

NB! Katusetööd ja vihmaveesüsteemide korrastamine on alati üks esimesi töid, mis tuleb hoone restaureerimisel ette võtta.

4.4 Aknad ja ukсед

Hoones on säilinud mitmed juugendlike vormidega originaalüksed ja -aknad. Uste puhul on näha stiilile omas profiileeritud tahveldusi. Aknad on kaheraamilised algupärased aknad ja ukсед koos hingede, nurgikute jm detailidega tuleb inventeerida ning hilisemad värvikihid eemaldada. Enne eemaldamist tuleb teha ka värvisondaažid, et välja selgitada hilisemad kihistused ja värvitoonid.

4.5 Siseseinad

Siseseinte konstruktsioonid on heas seisukorras v.a keldriseinad.

Keldrikorruse seinad on pinnaseniiskuse tõttu kahjutada saanud. Seintelt tuleb eemaldada hilisemad kattematerjalid, tsementkrohviga tehtud parandused ning hilisemad nn plastvärvid. Järgnevalt tuleks eemaldada seintest liigniiskus, mille üks meetodikatest on kirjeldatud vundamentide osas.

Keldrikorruksel on paljastunud kaitsva krohvikihi alt roostes metallist tala (**foto nr 45**). Niiskus on läbi krohvi metallini jõudnud ning rooste on krohvikihi pealt maha lükanud. Krohv

tuleb lahti võtta nii palju nii, et kogu roostes metalli osa on nähtav. Seejärel tuleb rooste eemaldada ning takistada edasist teket ja tala uuesti krohviga katta. Kui tala on ohtlikult kannatada saanud, tuleks appi võtta ehitusinsener leida sobivaim rekonstrueerimise lahendus.

Pealmaakorruste siseseinte konstruktsioonid on heas seisukorras. Suurem osa on kaetud hilisemate kattematerjalidega, peamiselt metall- või puitkarkassile paigaldatud kipsplaatidega. Lisakarkassid tuleb eemaldada ja kontrollida selle all oleva krohvi seisukorda. Sondaažide põhjal võib väita, et suurem osa on hästi säilinud. Krohvitud pinnad on kaetud plastvärvidega. Seintel tuleb teostada värvisondaažid, et selgitada välja algsed kattematerjalid. Pärast sondaažide dokumenteerimist tuleb otsustada järgnevad tööd. Kindalsti tuleks seintelt eemaldada kõik plastvärvid.

4.6 Vahelaed

Vahelaed on samuti suuremas osas säilinud. Ripplaed tuleb eemaldada. Ripplagede tagant paljastunud peegelvõlvivid on heas seisukorras. Mansardkorrusel tuleb teha talapealse peegelvõlvile krohviparandusi (**foto nr 31**). Mansardkorruse WC all oleva lae märgunud krohivialused lauad ja raabits tuleb asendada ning teha krohviparandusi. Eelnevalt tuleb aga avada WC põrand, selgitamaks märgumise tekkepõhjus.

Krohviparandusi peab tegema ka ripplagede kinnitamisel tekitatud aukude katmisel.

Krohviparandusi tehes tuleb eelnevalt kindalks määrata algse krohvi koostis ning kasutama peab võimalikult ligilähedasi koostisosasid.

Esimesel korrusel on uhkelt avatuks jäetud algupärane kõrge laudisega kassettlagi (**foto nr 46**). Visuaalsel vaatlusel on lae seisukord hea. Laelaudisel tuleb teha värvisondaažid ja sellest johtuvalt ostustama edasine restaureerimine.

Kalasaba mustris liistparketid tuleb restaureerida ja katkised või kulunud parketiliistud välja vahetada.

Põrandatelt tuleb eemaldada hilisemad kattematerjalid ning seejärel võtta vastu otsus restaureerimise kohta.

Soklikorruse vahelagi on terastaladel tellisvõlvivid. Need tuleb puhastada hilisematest kattematerjalidest, et saaks anda hinnangut nende tehnilisele seisundile.

5. Kokkuvõte

Narva mnt tänavafrendis silmapaistva fassaadi taga õhkab midagi kummastavat, kuid oma vaikse olekuga juhataks sisse rahulikku Kadirorgu. On põnev jälgida, kuidas fassaadid omavahel suhtlevad - uus Tallinna Ülikool vana juugendelamuga. Elus toimub pidev progress ja meil jääb üle vaid teha õiged valikud.

Põnev oli uurida kultuurilooliselt mitte kõige olulisemat hoonet, kus esmapilgul ei adu hoone enda kui ka seal elanud inimeste ajalugu. Tuleb välja, et „noorel“ hoonel on paljugi põnevat pakkuda. Suuresti tänu hoonele aja jooksul omistatud funktsioonidele on see hoone nii saladuslikult ka meieni kandunud. Majas on alates II maailmasõjast pidanud kehtima võimalikult head sanitaarnõuded, mis tähendab, et hoone ajaloolised tarindid tuli katta kõige moodsamate ja vastupidavamate materjalidega. Kasutatigi väga moekaid sünteetilisi materjale. Õnneks polnud kellelgi huvi enne vana eemaldada. Kui vanade hoonete puhul otsitakse peegelvõlve nagu tikutulega, siis antud juhul olid enamus säilinud ja veel heas seisukorras.

Nõukogudeaegsest arhitektuuri hävitavast tegevusest on palju räägitud. Võib ka siinkohal rääkida. Ehk on kõik juba harjunud ja teavad, et Narva mnt 48 ongi terve elu selline olnud. See võib olla ametialane kretinism, aga vaimusilmas kujutan ette selle hoone tegelikku tasakaalustatud vormi, kui vaid saaks sellest kasvajast lahti. Kahju on tekitatud, aga ka see on pärand. Kas just säilitamisväärne? Tore on illusioone luua romantilisest tagahoovist, kus inimesed jalutavad, seljas 20. saj alguse kõige moodsamad riitusesemed.

Karm reaalsus on aga see, et hoone vajab kiirmas korras uut peremeest ja funktsiooni. Kas juba üle poole sajandi elamisfunktsioonita hoone enam kõlbabki selleks? Juurdehituse mahu lammutamine pole majanduslikult otstarbekas. Pigem peaks arendajale andma võimaluse see ühtlustada, ehk uue juurdehitusega hoone terviklikkuse saavutamaks. Seda küll väikeste eritingimustega. Hoone asub ühe tihedaima liiklusega tänava ääres ja hävineb aasta-aastasse üha kiiremini. Sean siinkohal prioriteediks kiiremas korras austusväärse hoone kasutuselevõtu, muidu kaob see igaveseks.

6. Kasutatud kirjandus ja teised allikmaterjalid

- Tallinna Linnaarhiiv
- Tallinna Linnaplaneerimise ja ehituse arhiiv
- Muinsuskaitseamet <http://muinas.ee/>
- Rehvusarhiiv <http://ais.ra.ee/>
- „Restaureerimise põhimõtted, ehitustehnoloogia ja materjalid“, artiklid rootsis ajakirjast „kulturmiljövard“ Rootsi Riigi Muinsuskaitseamet
- Joosep Metslang „Vana maamaja. Käsiraamat“, 2012
- Lenderi maja. Hoonetüübi areng ja säästev uuendamine, TKVA, Tallinn 2011
- Panu Kaila „Majatohter I osa“, Tallinn 1999
- Panu Kaila „Majatohter II osa“, Tallinn 1999
- Panu Kaila „Majatohter III osa“, Tallinn 1999
- Panu Kaila „Majatohter IV osa“, Tallinn 1999
- Panu Kaila „Majatohter VI osa“, Tallinn 1999
- Narva mnt 48 leitud projektid jm dokumendid

II FOTOD

Foto nr 1. Narva mnt poolne fassaad

Foto nr 2. Läänefassaad

Foto nr 3. Lõunafassaad

Foto nr 4. Idafassaad

Foto nr 5

Foto nr 6

Foto nr 7

Foto nr 8

Foto nr 9

Foto nr 10

Foto nr 11

Foto nr 12

Foto nr 13

Foto nr 14

Foto nr 15

Foto nr 16

Foto nr 17

Foto nr 18

Foto nr 19

Foto nr 20

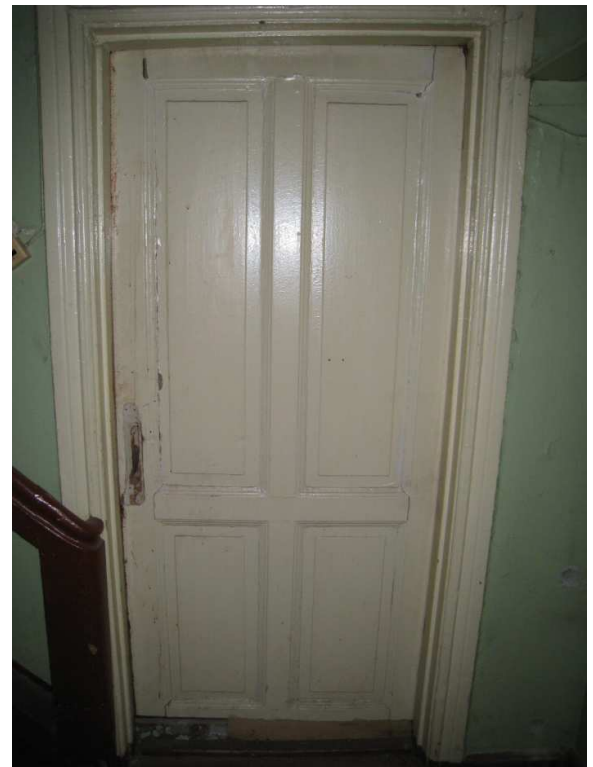

Foto nr 21

Foto nr 22

Foto nr 23

Foto nr 24

Foto nr 25

Foto nr 26

Foto nr 27

Foto nr 28

Foto nr 29

Foto nr 30

Foto nr 31

Foto nr 32

Foto nr 33

Foto nr 34

Foto nr 35

Foto nr 36

Foto nr 37

Foto nr 38

Foto nr 39

Foto nr 40

Foto nr 41

Foto nr 42

Foto nr 43

Foto nr 44

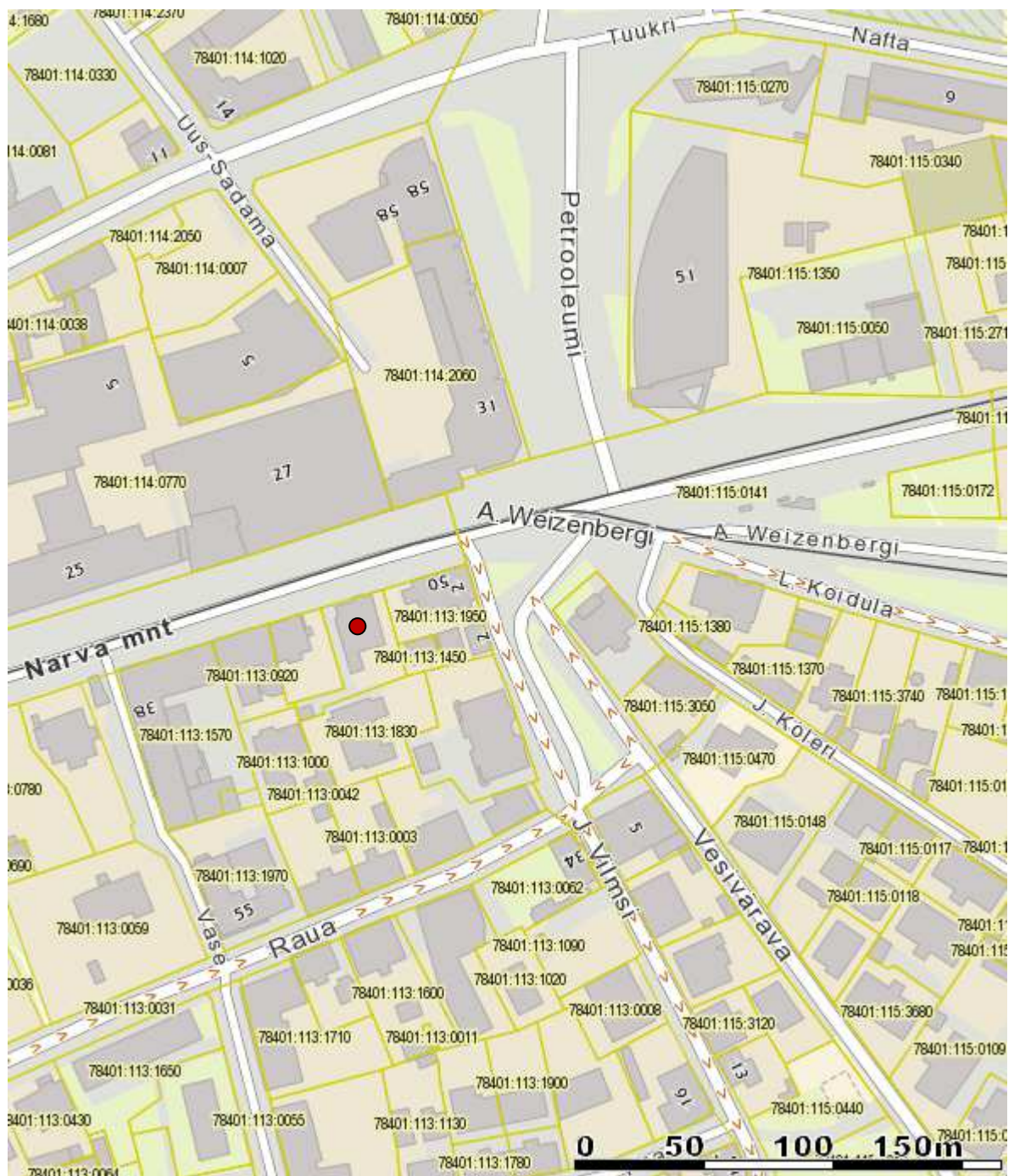
Foto nr 45

Foto nr 46

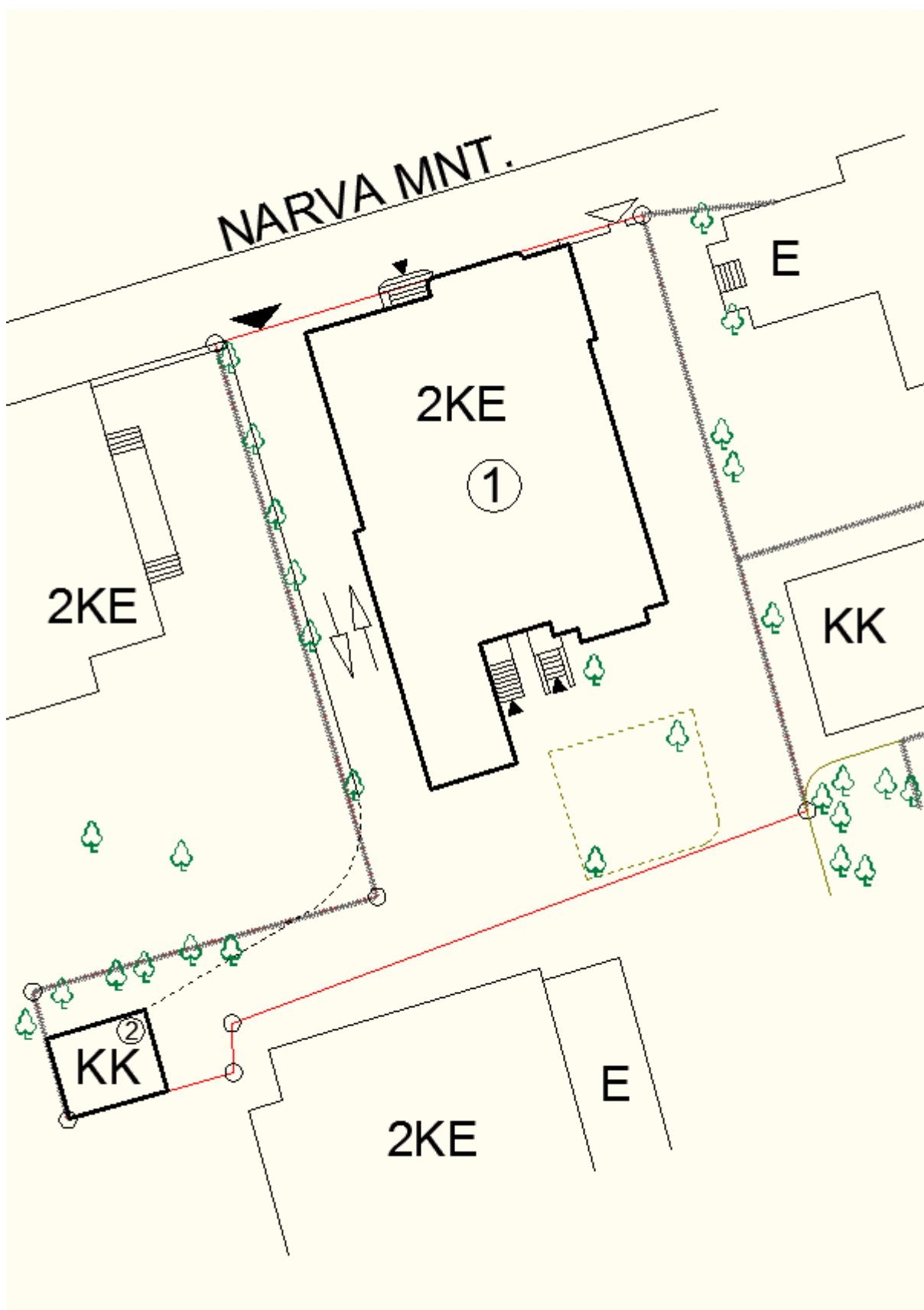
III LISAD

1. Lisa 1. Asendiplaan

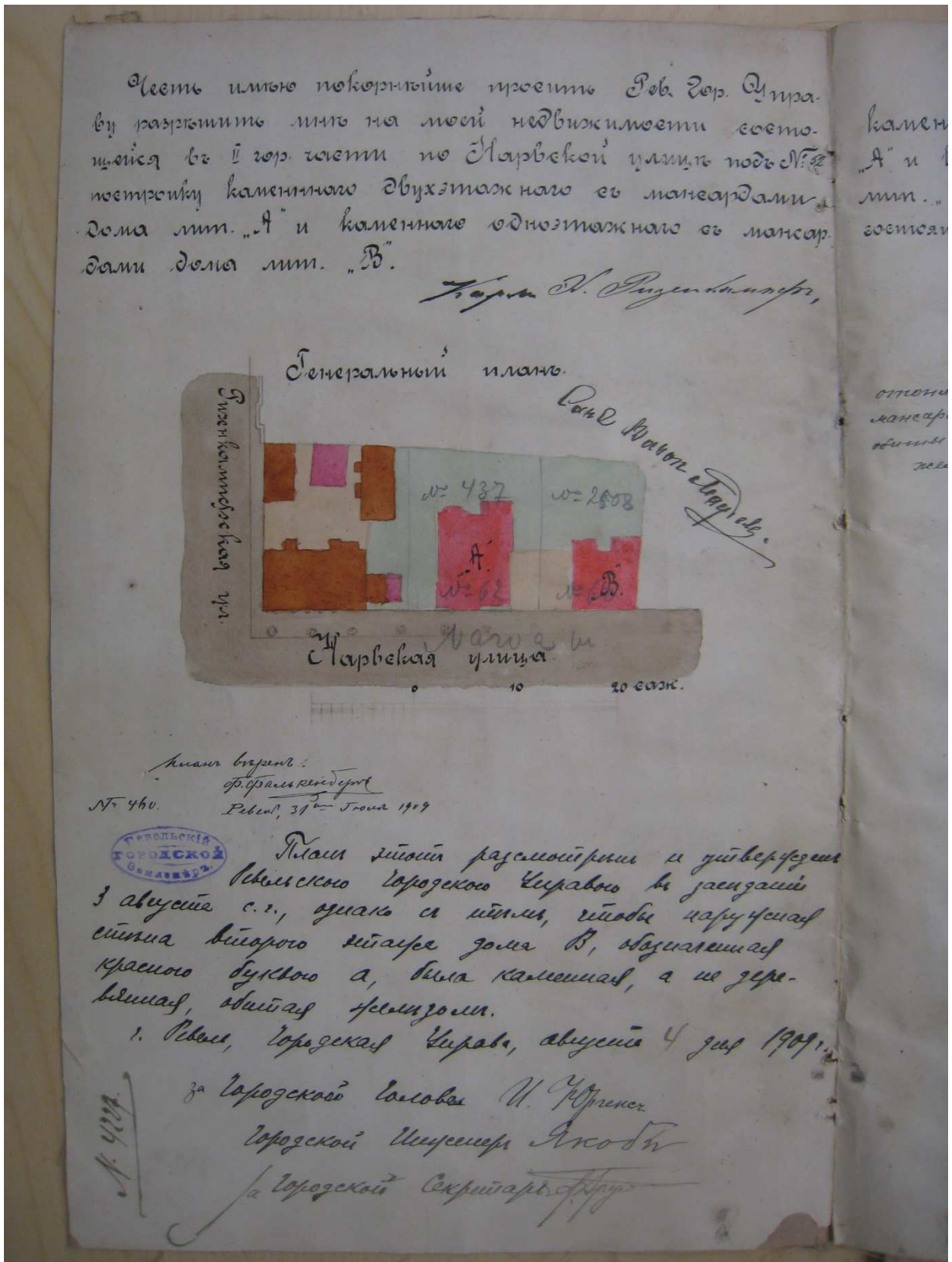

Allikas: Maa-amet M1:2500

2. Lisa 2. Krundi plaan

3. Lisa 3. Algne projekt

K. Riesenkauff'i palve linnavalitsusele ning vastuskiri

Проектъ.

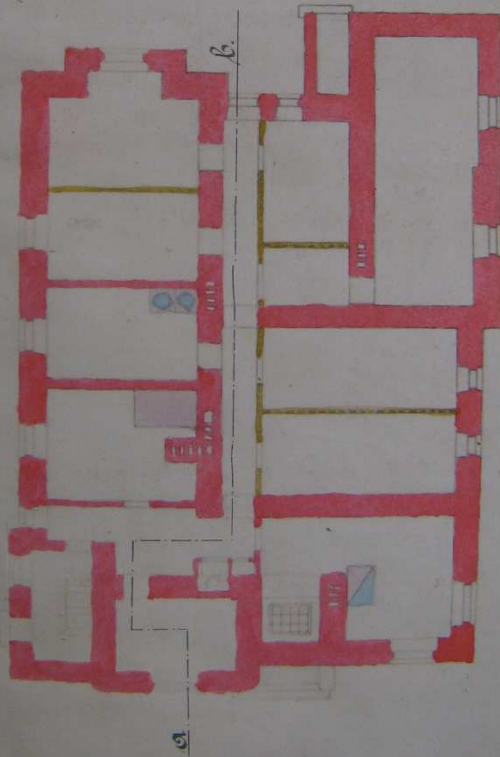
4

Упра-
ство-
№ 32
ми
ансар.
сфр,

каменного двухэтажного съ мансардами дома шт.
"А" и каменного одноэтажного съ мансардами дома
шт. "В" на недвижимости Тополина Ризенкампфа
состоящейся въ 2-й кор. казенн по Нарвской ул. подь № 52

отношение водопровод
мансардной окна
обити и перегородки
плиты пола.

Лит. "А".
Планъ подвала.

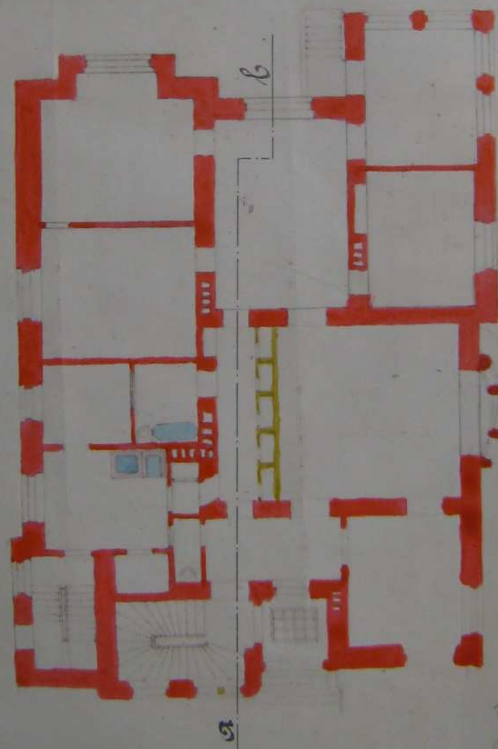

фзеш
ий
наф
и-
1909

Keldrikorruse plaan

Лит. А.

Планъ I и II этажей.

7.20

7.2.

8.20
9.20

360 куб. саж. или
триста шестьдесят

0 1 2 3 4 5 6 7 8 саж.

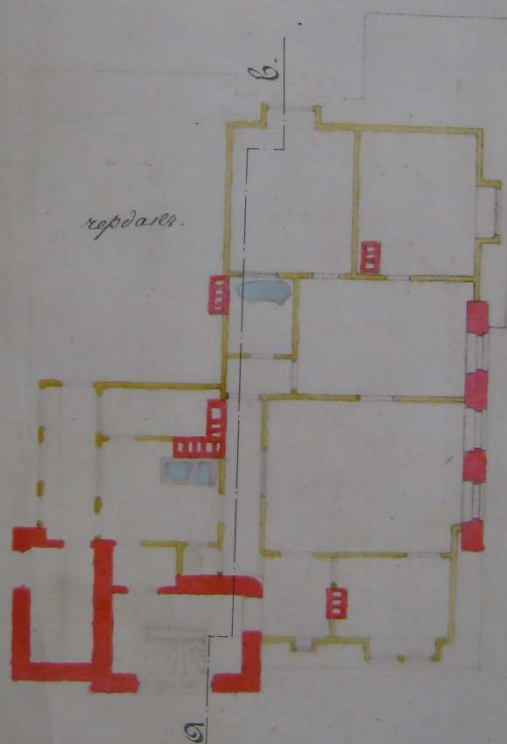
Esimese ja teise korruse plaan

5

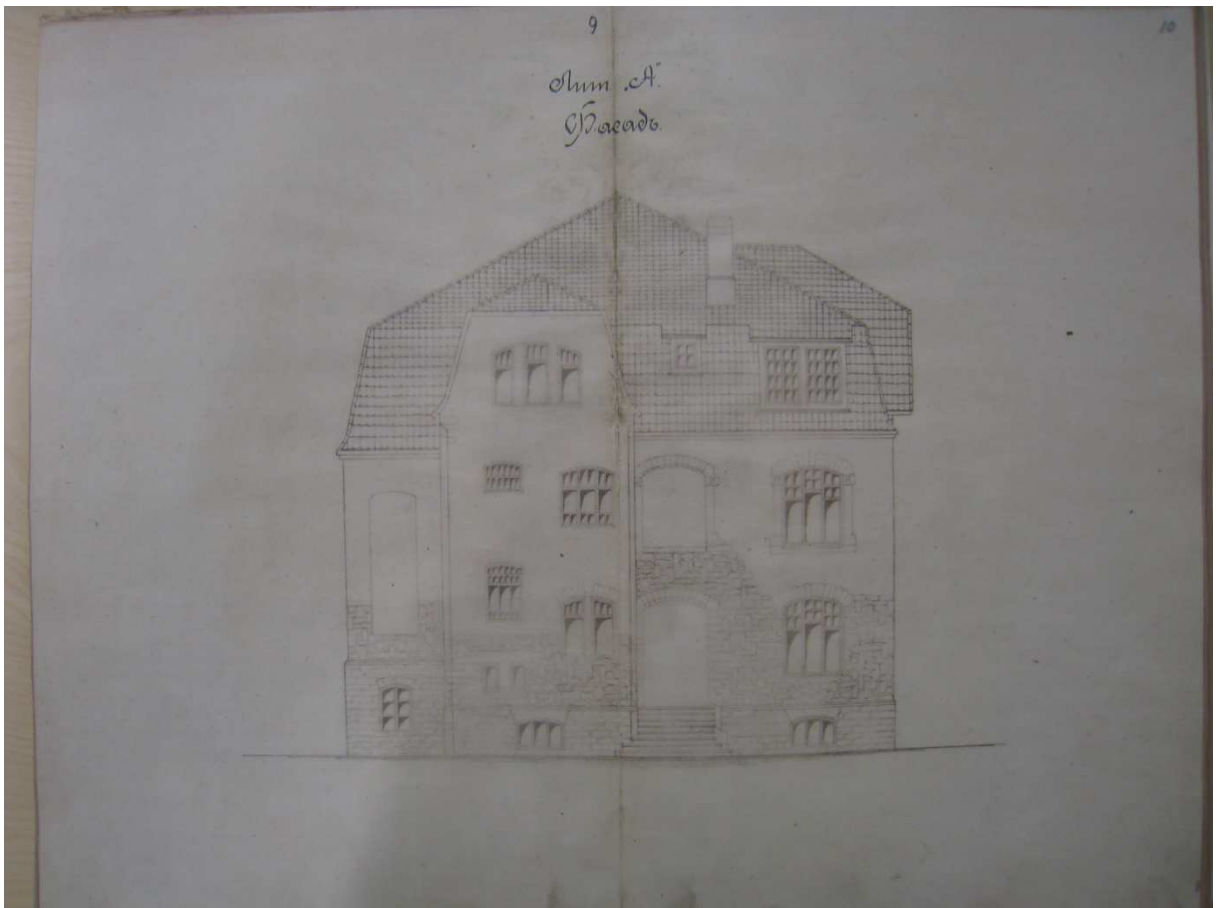
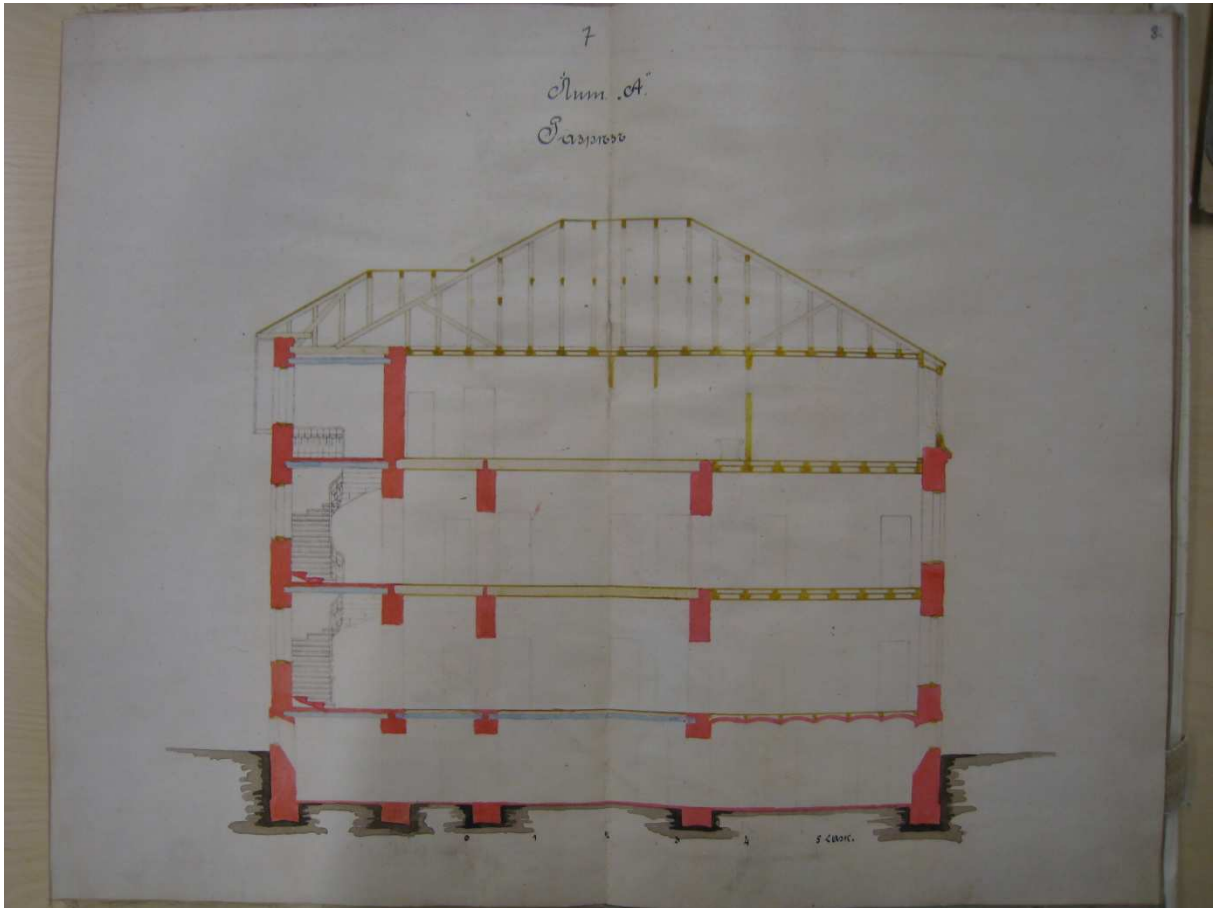
6

Лит. "А."

Планъ мансарда.

Mansardkorruse plaan

4. Lisa 4. Benita Girgensohn'i kirjad

- 626 - N:3265

Tempelmarke kustutatud 364
Mk. 20 - väärtuses.
Tallinn, 2. XII. 1924

Linnalaht Linnavalitsusele
Välisehitusosakond

Linnalaht
Arhitekt

Tallinna Linnalaht
2. XII. 1924

Linnavalitsus oma koosolekul 18. Detsembril 1924 otsustas: et minu
shikanta, Dr. Erik Girgensohn'i palvel peale - Narva m. 52a kinnitushaigusega
arvamises linnavalitsuse poolt tervistusi ei ole.

Et iga haigemaja juures tarvitakse ruum, kus igal juhtumisel võimaks oleks
arvustada haigustada, peale luba minu majas Narva maantee 52a kinnitushaiguse
kavas üks ruum eraldada sisekõrgega kooerit ja uulitealt kuidas selgub
juure liestud plaani järele. Tervistusi kooeri järele võetakse viisil tervist poolt majast.

Tallinn Narva m. 52a kinnit. 27-28.
2. XII. 1924.

Maja omanik Benita Girgensohn
endine Filatoff.

Lisa: 2 kamberitruu plaanid ja kes. arv. Pöccabaum-Ebrechsch: tunnustus.

L. arv. abel
kes. arv. arv. järele otsustamine 29. XII. 1924

P. 1, 18

Viimastel ajal on teinud Kõrge Riigikogu - arvanud
Dummi arhitekt Linnalaht ja Dr. A. V. Leht ja
Linnalaht, et Dummi arhitekti arhitekti on ta teinud
Arhitekti, et teinud arhitekti Linnalaht ja Dr. A. V. Leht
Kõrge Riigikogu, teinud arhitekti, teinud arhitekti, teinud
Linnalaht ja Dr. A. V. Leht arhitekti.

6/XII-24. Linnalaht arhitekt R. Goff.

Linnalaht arhitekti
Kinnituseks. Mk. 300
Kinnituseks. Mk. 300
Revisjoniks. Mk. 600

Kõrge Riigikogu
Kõrge Riigikogu
Kõrge Riigikogu

Order N: 694.
29. XII. 24.

Linnalaht arhitekti
Vastu võetud 29. XII. 24.

Arhitekt

- 626 -

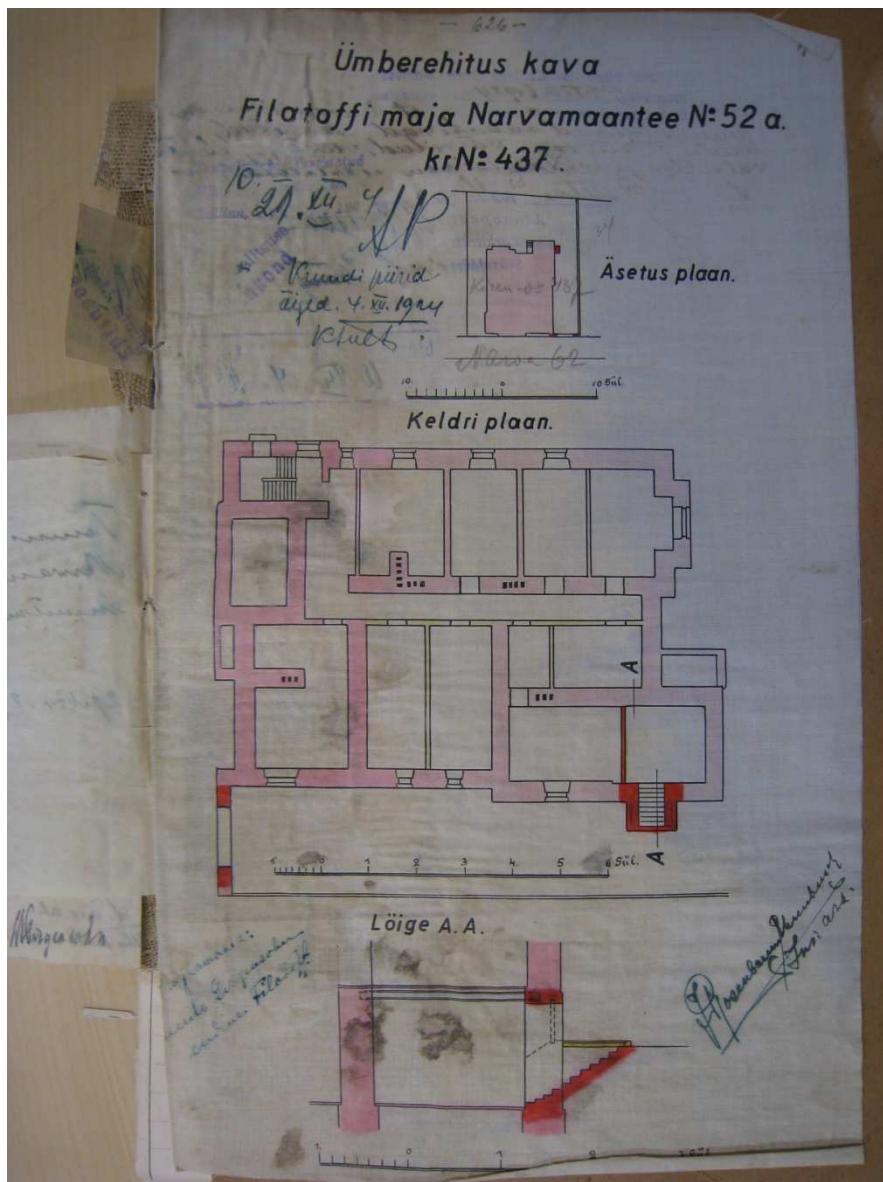
16

Tunnistau et wõtan Filatoffi maja
 Narwamaantee N: 52 a järelmõõde-ümber-
 muutmisse puures-oua peale.

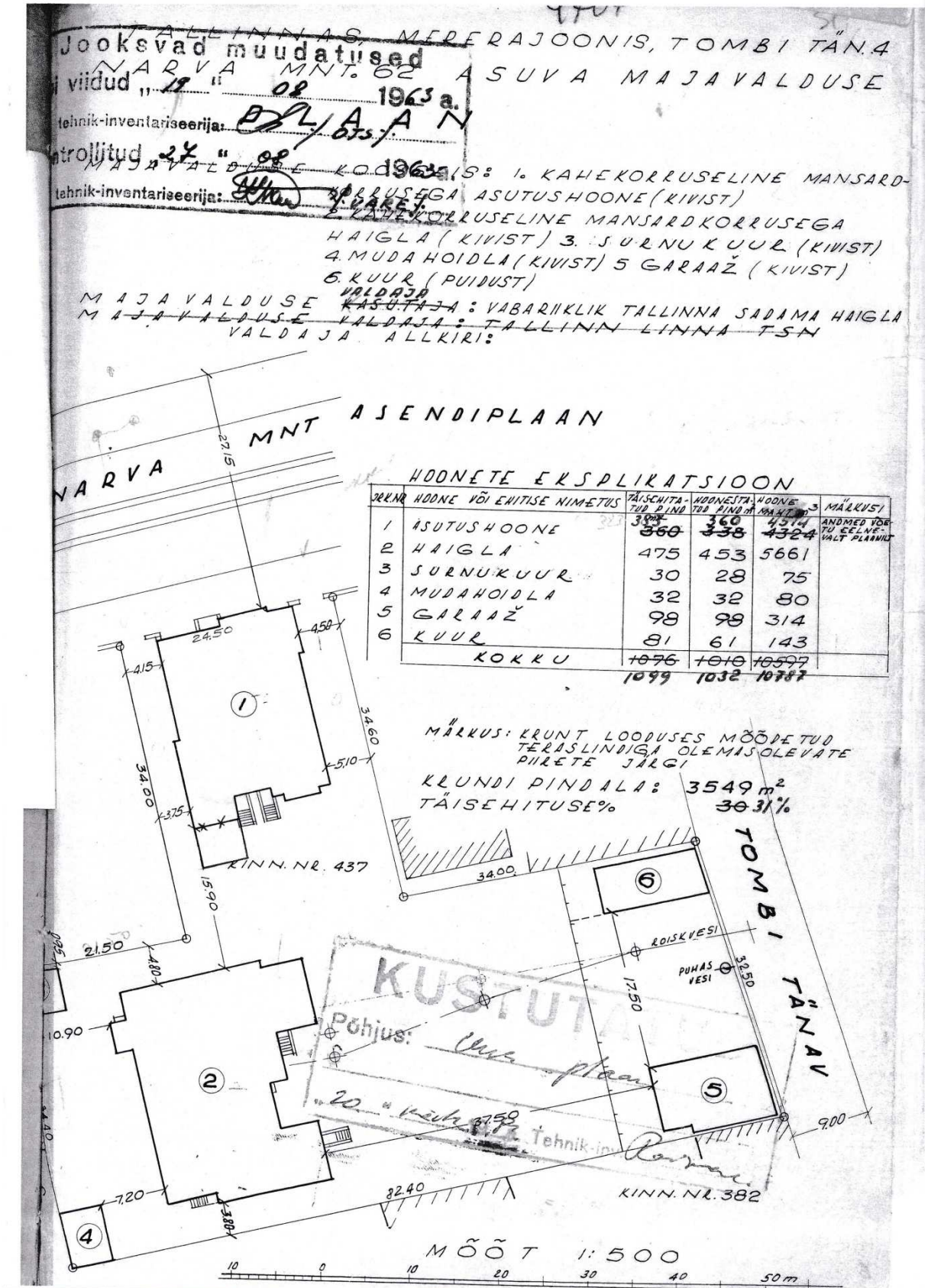
29. Apr. 24.

A. Prosenbaum
 Ins. ark.

Tempelmärke kuskutatud
 Mk. 20
 Tallinn, 2. XII. 1924

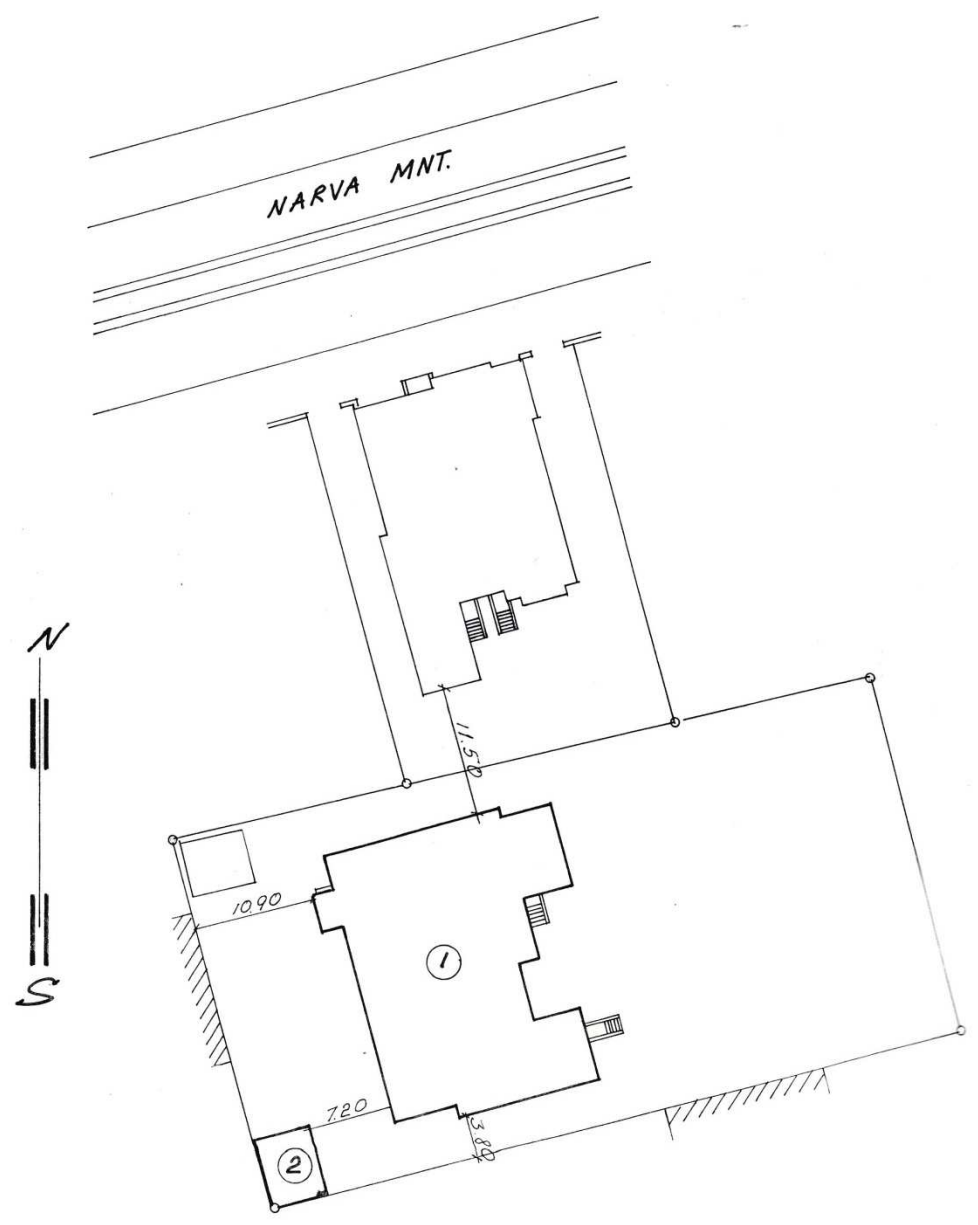

5. Lisa 5. Inventariseerimise joonised ja fotode asukohad

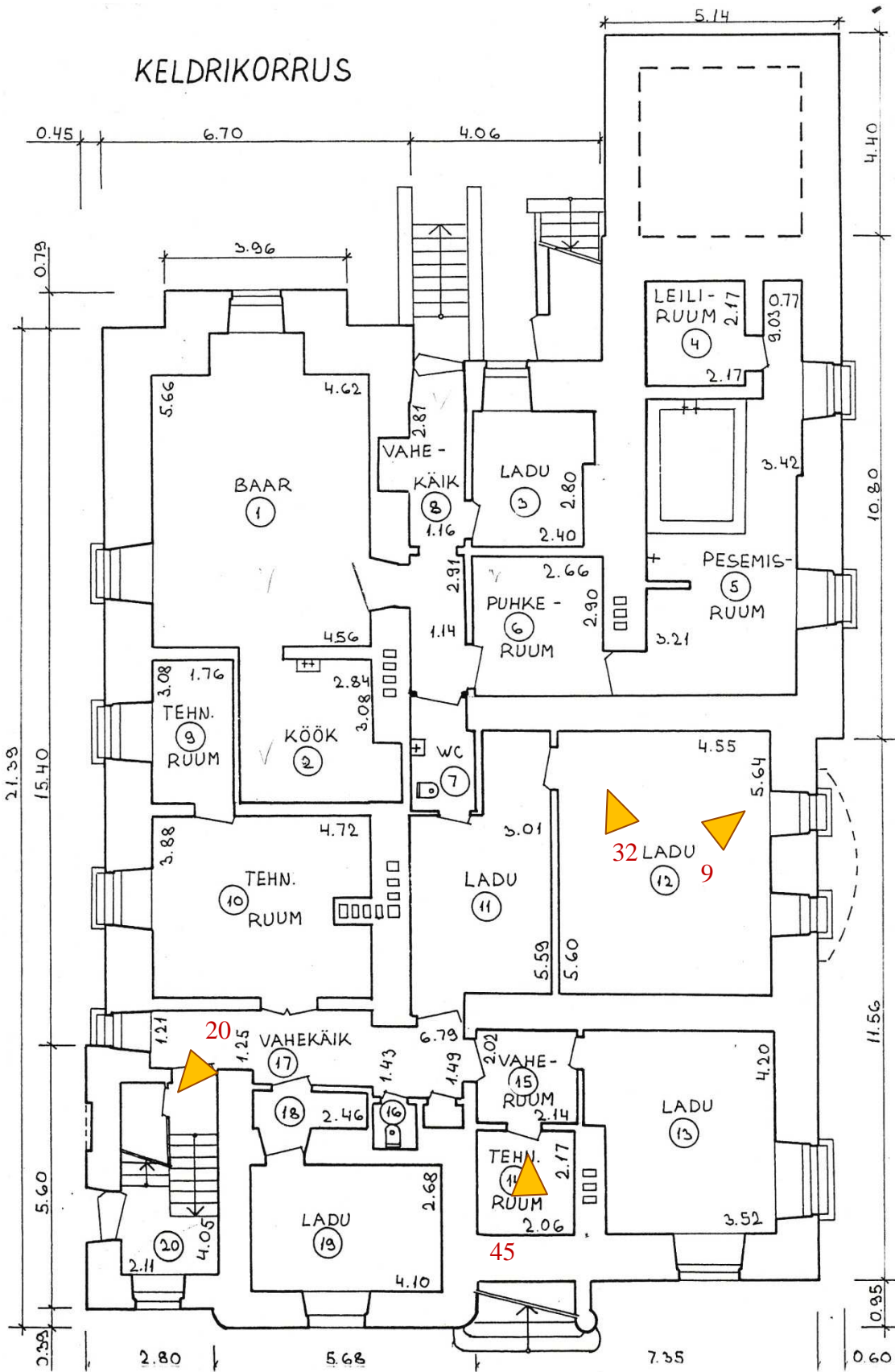

44

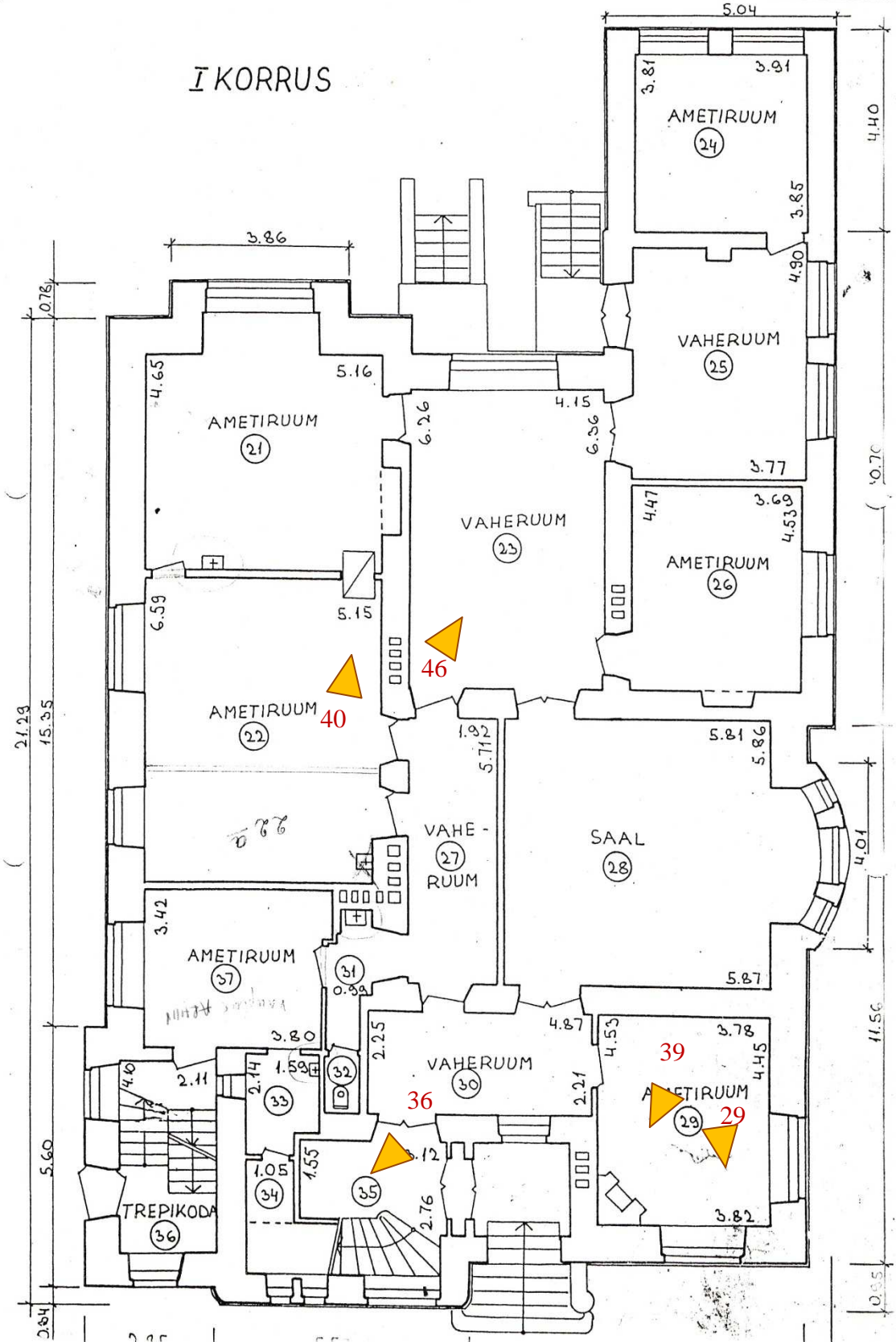
ASENDISKEEM

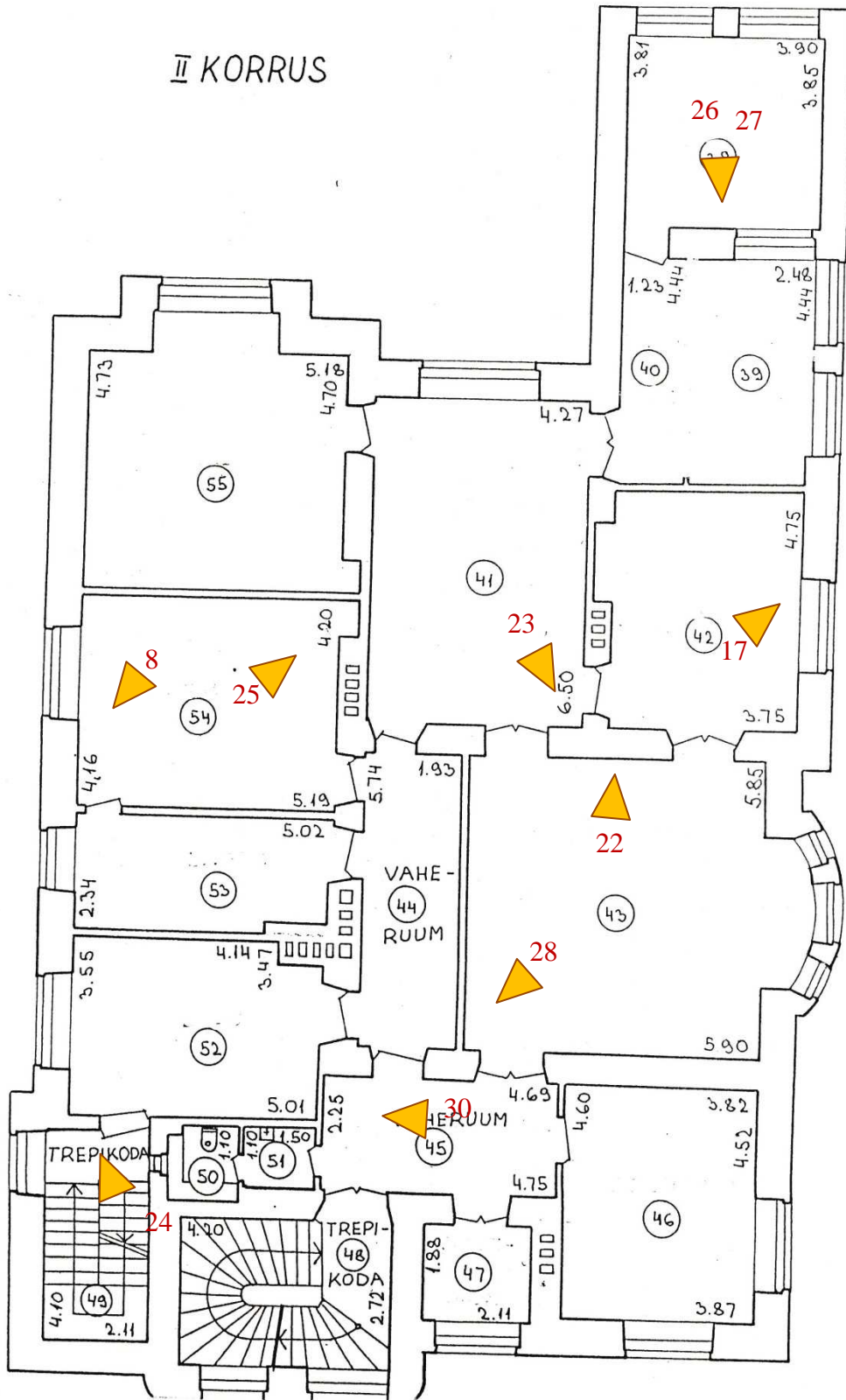
KELDRIKORRUS

I KORRUS

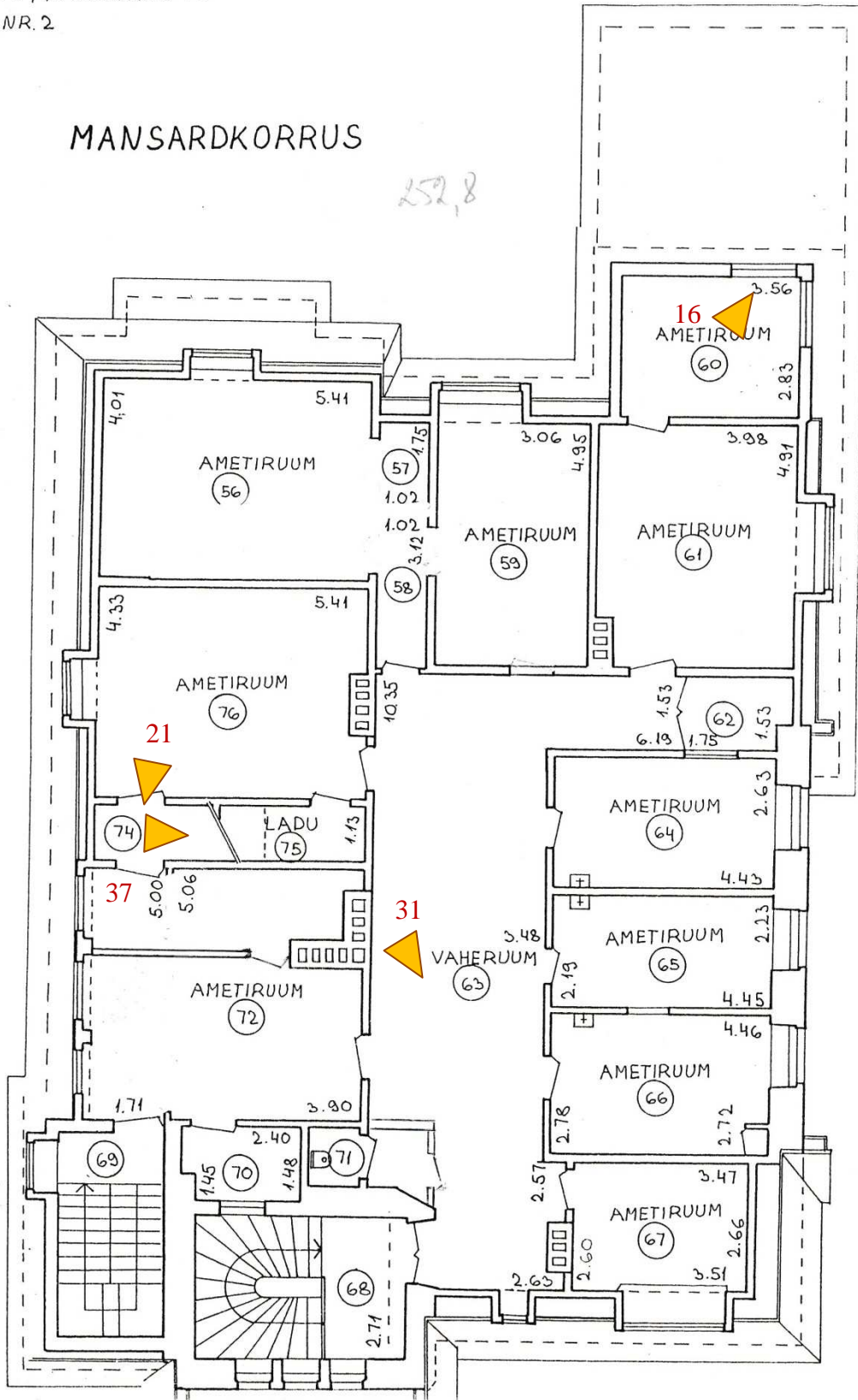
II KORRUS

TALLINN, NARVA mnt. 48
LEHT NR. 2

MANSARDKORRUS

252,8

LÕIGE A-A

